

PLØYEJORD SOM KONTEKST

Forord

Redaksjonen

I dette bindet presenteres elleve bidrag om funnene fra pløyejorden. Denne typen funn kalles i Norge normalt løsfunn eller løse kulturminner selv om de i regelen blott er løsevne deler av underliggende uforstyrrede deler av faste kulturminner. De «løse» gjenstander inneholder altså stadig informasjon om lokaliteten de kommer fra. Kvaliteten på denne informasjonen avhenger i høy grad av hvordan funnene, finnestedet og informasjonen om finnested håndteres. Målet med denne utgivelsen er derfor å bringe oppmerksomhet på de såkalte løsfunn og ikke minst deres kontekst. Da metallsøkerfunnene utgjør en stadig økende andel av denne funngruppen, er de det naturlige fokusområde for diskusjonen, men mange av de metodiske overveielserne gjelder for de øvrige løsfunn også. Hvordan ser formasjonsprosessene ut, hva kan man gjøre for å sikre størst mulig vitenskapelig potensial, og hva kan man gjøre for å utnytte dette potensialet på best mulig måte? For å belyse dette presenterer vi fire forskjellige nasjonale måter å løse problemene på, og både

forskningsmessige, praktiske, konserveringsmessige, administrative og juridiske variabler analyseres og diskuteres.

Av de elleve bidragene i artikkelsamlingen utgår syv fra foredrag som ble holdt på et internasjonalt seminar avholdt ved Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo 28. april 2014. De ti bidragsytere på seminaret var spesielt inviterte med hver sitt av arrangørene formulerte tema, som alle bestrebet seg på å belyse på best mulig måte. Halvdelen av bidragsyterne var fra våre naboland, resten fra Norge. Foredragene skulle til sammen gi en oversikt over lovgivning, praksis og forskning innenfor feltet i fire land. Dette skulle danne utgangspunkt for en avsluttende paneldebatt og erfaringsutveksling, som var det egentlige hovedformålet med arrangementet: å diskutere potensial, praksis og utfordringer. De fleste bidragene ble rask etter møtet gjort tilgjengelige som pdf på nettet:

<http://www.khm.uio.no/tema/fagomradene/arkeologi/pløyejord-som-kontekst/>

Figur 1. Seminaret som foregikk i det store auditorium i Domus Bibliotheca, ble avsluttet med en paneldebatt hvorunder alle bidragsytere ble samlet på podiet. Fra venstre mot høyre: Jes Martens (ordstyrer, stående), Jan Bill med sønnen Asger i fanget, Dagfinn Skre, Peter Vang Petersen, Claus Feveile, Torben Trier, Mads Ravn, Maria Lingström, Birgit Maixner og Bente Majchczack. Foto: Vibeke Vandrup Martens.

Figur 2. De fleste av seminarets deltakere samlet foran universitetets flotte nyrenoverte gamle hovedbygning Domus Media. Foto: Beate Trøan.

Seminaret var ment som innledningen til en intern avklaringsprosess på Kulturhistorisk museum og forbedring til formuleringen av et faglig program for feltet, men ettersom problemene eksisterer over hele landet og berører alle parter i kulturminnevernet, var det naturlig å gjøre det nasjonalt. I alt deltok 52 personer i seminaret. Av bidragsyterne var 3 fra Danmark, 1 fra Sverige, 1 fra Tyskland og 5 fra Kulturhistorisk museum i Oslo. Blant tilhørerne var 22 meldt på fra fylkeskommunene, primært fra de østnorske fylkene, mens samtlige landsdelsmuseer var representert med til sammen 16 deltakere. I tillegg var Riksantikvaren, Norsk institutt for kulturminneforskning, Institutt for arkeologi, konservering og historie ved Universitetet i Oslo og Forsvarsbygg hver representert med en deltaker. Seminaret var dermed landsdekkende, selv om det når det gjelder fylkeskommuner, stort sett bare var Kulturhistorisk museums ansvarsdistrikt som var representert. Nærmest fraværende, på tross av direkte etterlysning av deltakere, var dessverre Universitetenes undervisningsavdelinger, hvilket best kan forklares ved at man anså problematikken for et rent forvaltningsanliggende. Det er beklagelig med tanke på at det nettopp var forskningspotensialet i løsfunnene og hvordan det sikres på best mulig måte, som var tema for møtet. En gruppe som ikke var invitert, men som tross sitt fravær måtte spille en stor rolle i diskusjonene, var de private metallsøkere og deres foreninger. Dette valgte arrangørene etter nøye overveielser ettersom den norske metallsøkerdebatten er preget av steile fronter

og man kunne frykte at tilstedeværelsen av de private metallsøkere ville motvirke lysten til å diskutere fritt eller ville avspore fokus.

Straks etter møtet oppfordret den daværende seksjonsleder for Arkeologisk seksjon ved Kulturhistorisk museum, Jan Henning Larsen, deltakerne til å bidra til en artikkelsamling om temaet. Da flere foredragsholdere av forskjellige grunner ikke kunne levere sine bidrag til denne publikasjon, har redaksjonen valgt å invitere andre til å dekke inn de områder. Mens Claus Feveile på beste måte representerte den danske museumsverdenen ved seminaret, er Mogens Bo Henriksen og Andres Dobat trådt til som bidragsytere til publikasjonen. Dette er publikasjonen ikke blitt dårligere av, og vi takker for de to forfatters beredvillighet. For å få dekket den norske historikken bedre inn ble Perry Rolfsen invitert med. På seminaret presenterte Kulturhistorisk museum de ferske resultatene av to metallsøkingsprosjekter («Gokstad revitalisert» ved Jan Bill og «Missingen-prosjektet» ved Birgit Maixner). Den som ønsker å lese om disse funn, må vi henvise til Nicolay 120/2013 og Fornvannen 2015/1. Maixner har i stedet her valgt å presentere de metodiske overveielser og grep i forbindelse med Missingen-prosjektet. Dermed blir publikasjonen hovedsakelig et bidrag til metode og administrativ praksis innenfor feltet. Ikke minst beskjefter flere bidrag seg med hva som skjer med funnene og deres utsagnskraft mens de oppholder seg i pløyselaget.

I utgangspunktet ønsket Kulturhistorisk museum utelukkende å sette søkelyset på forskningspotensialet

i de mange løsfunn som årlig innleveres. Under planleggingen viste det seg imidlertid å være et stort behov (også internt på museet) for en grunnleggende og avklarende debatt om forholdene rundt håndteringen av feltet, ikke minst den private metallsøkingen. Samtidig kan man si at det kanskje ennå er relativt begrenset hvor mye som faktisk er blitt forsket på av de innkomne metallsøkerfunn i Norge. Vi håper dermed at denne artikkelsamlingen kan bidra til en konstruktiv diskusjon og forhåpentlig justering av de rammer som styrer området, en økt oppmerksomhet på og et mer aktivt forhold til de formasjonsprosesser som i siste instans bestemmer løsfunnenes utsagnsverdi, og samtidig å øke interessen for å ta ut det uforløste potensial som løsfunn i alminnelighet og metallsøkerfunnene i særdeleshet utgjør.

Ideen til seminaret ble til på høsten 2012, og utvalget av temaer og foredragsholdere ble gjort av daværende seksjonsleder for Arkeologisk seksjon ved Kulturhistorisk museum Mads Ravn og førsteamanuensis Jes Martens. Fordi Riksantikvaren og Vestfold fylkeskommune kom museet i forkjøpet med et arrangement om temaet våren 2013, ble selve avholdelsen forskjøvet til våren 2014. Den praktiske forberedelsen og gjennomføring av arrangementet sto Jes Martens for. Til slutt skal sendes en særlig takk til tidligere seksjonskonsulent ved Kulturhistorisk museum Beate Trøan, som bidro sterkt til at arrangementet forløp på en bra måte.

THE PLOW ZONE AS CONTEXT: PREFACE

The Editors

This volume is dedicated to the archaeological remains in the plow zone. This type of find is in Norway usually termed “stray finds” in spite of the fact that such finds are nothing but torn up elements from underlying undisturbed archaeological contexts. Stray finds therefore still possess information about the sites from which they derive, though the value of this information depends on how it and the site are handled. The aim of this publication is to give focus to the research potential of this find group and especially to the sites and contexts from which they derive, since the latter so far has had little attention in Norwegian archaeology. Since the number of finds deriving from recreational metal detecting has increased considerably during the last decade, it is only natural that this is the focus of the discussion; however, most of the methodological considerations may be applied to the group as a whole: issues such as formation processes, how to secure the research potential, and how to extract as much relevant information as possible. In order to shed light on this, four different approaches from four different countries are described, compared, and analyzed with respect to research, legislation, heritage management, and preservation.

Seven out of the eleven contributions to this anthology go back to presentations at an international seminar arranged by the Museum of Cultural History at the University of Oslo on April 28, 2016.

The speakers were specially invited to cover pre-defined topics in order to create a background for a

roundtable discussion of the topic, which in Norwegian archaeology has been a hot potato for much too long. The aim was to give the participants a common outset for the subsequent discussion. After the seminar, it was decided that the papers ought to be published, and the presentations were soon made public on the Internet: <http://www.khm.uio.no/tema/fagomradene/arkeologi/plovejord-som-kontekst/>

The contents of the present anthology do not completely correspond to the papers presented at the seminar, partly because not every participant delivered a paper for publication and partly because some themes needed more elaboration. At the seminar, Claus Feveile covered the subjects of the role of Danish regional museums and how to organize recreational metal detectors in the service of the museums. These topics are here treated by Mogens Bo Henriksen and Andres Dobat. Further, Perry Rolfsen was invited to cover the Norwegian history of research. At the seminar, Jan Bill and Birgit Maixner presented the latest results of two research projects based on metal detecting, but the authors chose not to deliver these reports as papers to this publication (see Nicolay 120/2013 and Fornvännen 2015/1). Maixner chose in stead to deliver a paper on methodology and experience with organizing a metal-detecting project applying recreational metal detectorists. Thus, the publication has become a contribution first and foremost to methodology and a discussion on the relation between research and heritage-management strategies.

Pløyejord som kontekst

Nye perspektiver for forskning, forvaltning og formidling

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Program

Tid: 28. april 2014, 9.00–18.00

Sted: Domus Bibliotheca, Auditorium 14, Karl Johans gate 47, Oslo sentrum

09.00	Registrering
09.15	Dagfinn Skre (UiO): Innledning
09.30	Mads Ravn (UiO): Forvaltningsmessige utfordringer med detektorfunn ved KHM
09.45	Torben Trier (AU): Detektorplasser som forskningsmessig fenomen
10.15–10.30	Pause – beinstrekk
10.30	Peter Vang Petersen (NM): Håndtering av Danefæ
11.00	Claus Feveile (ØFM): Metallsøking og bevaring. Detektorfunn sett fra et dansk lokalmusealt ståsted
11.30	Lunsjpause
13.00	Claus Feveile (ØFM): Organisering av detektornettverk
13.30	Maria Lingström: Svenske perspektiver på detektorplasser og detektorarkeologi
14.00–14.30	Kaffepause
14.30	Bente Majchczack (LMSH): Detektorarkeologi i Schleswig-Holstein og øvrige Tyskland
15.00	Jan Bill (UiO): Detektorundersøkelser ved Gokstad
15.30–15.40	Pause – beinstrekk
15.40	Birgit Maixner (UiO): Pilotprosjekt “Missingen”
16.05	Jes Martens (UiO): “In situ-bevaring” av gjenstander i pløyelag?
16.15–16.30	Kaffepause
16.30–18.00	Paneldebatt

Deltakerliste i alfabetisk rekkefølge:

Foredragsholdere:

- › **Jan Bill**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Claus Feveile**, Østfyns museer, Nyborg
- › **Maria Lingström**, Riksantikvarieämbetet, Stockholm
- › **Birgit Maixner**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Bente Majchczack**, Archäologisches Landesamt Schleswig-Holstein
- › **Jes Martens**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Peter Vang Petersen**, Nationalmuseet, København
- › **Mads Ravn**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Dagfinn Skre**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Torben Trier**, Aarhus Universitet, Århus

Øvrige deltakere:

- › **Tina Amundsen**, Hedmark fylkeskommune
- › **Sindre Arnkvarn**, Telemark fylkeskommune
- › **Øystein Bujordet**, Vest-Agder fylkeskommune
- › **Tryggve Csisar**, Østfold fylkeskommune
- › **Søren Diinhoff**, Historisk museum, Bergen
- › **Anne Dokrød**, Vestfold fylkeskommune
- › **Anne Engesveen**, Oppland fylkeskommune
- › **Asbjørn Engevik**, Historisk museum, Bergen
- › **Lars-Erik Gjerpe**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Per-Erik Gjesvold**, Østfold fylkeskommune
- › **Martin Gollwitzer**, Vest-Agder fylkeskommune
- › **Ingar M. Gundersen**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Jostein Gundersen**, Riksantikvaren, Oslo
- › **Monica K. Hansen**, Universitetsmuseet, Tromsø
- › **Terje M. Hellan**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Olle Hemdorff**, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger
- › **Nina Hildre**, Oppland fylkeskommune
- › **Lars Hovland**, Buskerud fylkeskommune
- › **Frank Allan Juul**, Aust-Agder fylkeskommune
- › **Jenny Kalseth**, Vitenskapsmuseet, Trondheim
- › **Jan Henning Larsen**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Vibeke Lia**, Vestfold fylkeskommune
- › **Øystein Lia**, Hedmark fylkeskommune
- › **Ragnar Orten Lie**, Vestfold fylkeskommune
- › **Vibeke Vandrup Martens**, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo
- › **Inger Marie Møistad**, Aust-Agder fylkeskommune
- › **Per-Oscar Nybruget**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Ellen Anne Pedersen**, Buskerud fylkeskommune
- › **Unn Pedersen**, Institutt for arkeologi, konservering og historie, Oslo
- › **Morten Ramstad**, Historisk museum, Bergen
- › **Perry Rolfsen**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Christian Løchsen Rødsrud**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Magne Samdal**, Kulturhistorisk museum, Oslo
- › **Harald Borthen Singstad**, Forsvarsbygg, Oslo
- › **Kjetil Skare**, Hedmark fylkeskommune
- › **Fredrik Skoglund**, Vitenskapsmuseet, Trondheim
- › **Anne Skullerud**, Østfold fylkeskommune
- › **Anders Strinnholm**, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger
- › **Frans-Arne Stylegar**, Vest-Agder fylkeskommune
- › **Lars Søgaaard Sørensen**, Akershus fylkeskommune
- › **Kim Thunhein**, Rogaland fylkeskommune
- › **Anne Traaholt**, Akershus fylkeskommune